

تجربه زیسته معلمان ابتدایی شاغل در کلاس‌های چندپایه: یک مطالعه پدیدارشناسی با رویکرد توصیفی-تحلیلی

مه‌دی معینی کیا، استاد گروه مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی،

اردبیل، ایران

*ناصر رزم طلب، دانشجوی دکترای مدیریت آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق

اردبیلی، اردبیل، ایران.

چکیده

آموزش چند پایه‌ای به عنوان راه حلی برای نظام آموزشی در نظر گرفته شده است تا با فراهم کردن بستر دستیابی به آموزش پایه ها، رسیدن به آموزش برای همه میسر شود. پژوهش حاضر با هدف شناسایی و تبیین چالش‌های معلمان ابتدایی در کلاس‌های چند پایه ابتدایی انجام شده است. این پژوهش از نوع کیفی و به روش پدیدارشناسی انجام شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه معلمان و مدیر آموزگاران شاغل در کلاس‌های چند پایه شهرستان سرعین تشکیل می‌دهند که در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ در کلاس‌های چند پایه مشغول به تدریس بودند. که از بین آنها ۱۳ نفر به عنوان مشارکت کننده به شیوه هدفمند و در دسترس و تا رسیدن داده‌ها به اشباع انتخاب شدند. داده‌ها با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته گردآوری شدند و با استفاده از تکنیک کدگذاری در سه سطح باز، محوری و گزینشی و با نرم افزار MAXQDA 2020 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. اعتبار یافته‌های پژوهش با روش بررسی به وسیله مشارکت کنندگان مورد تایید قرار گرفت. پایایی یافته‌ها نیز با استفاده از روش توافق بین دو کدگذار بررسی شد و عدد ۰/۸۱ محاسبه گردید که حاکی از پایایی مناسب یافته‌هاست برای سنجش اعتبار صحت و دقت این روش از روش ممیزی خبرگان استفاده شد. داده‌های جمع‌آوری شده در ۳ بعد، ۱۵ کد محوری و ۴۲ کد باز دسته‌بندی شدند. بر اساس تجزیه و تحلیل داده‌ها، سه بعد برای چالش‌های معلمان ابتدایی در کلاس‌های چند پایه شناسایی شد که عبارتند از: بعد چالش‌های محیط آموزشی (ضعف آموزشی معلم، کم تجربگی معلمان، ضعف دوره و کارگاه، محتوای زیاد کتابها، کمبود زمان آموزشی، نبود تکنولوژی آموزشی، کمبود فضا، فضای کلاسی، ترکیب نامناسب سن و جنس و ترکیب نامناسب بهره‌مندی) بعد چالش‌های فرایند آموزشی (چالش‌های فرهنگی، مشکلات رفت و آمد)، بعد چالش‌های ساختاری و مدیریتی (امور مالی و مدیریتی، امور مربوط به اولیا). مولفه‌ها و ابعاد شناسایی شده در کنار یکدیگر، مجموعه‌ای از چالش‌های معلمان کلاس‌های چند پایه را نشان می‌دهد که می‌تواند مورد توجه متخصصان آموزش و پرورش در این حوزه قرار گیرد و در مقابله با اثرات منفی کلاس‌های چند پایه مثل افت تحصیلی در مدارس موثر باشد.

واژگان کلیدی: چالش معلمان، کلاس‌های چند پایه، کمبود زمان، کم تجربگی معلمان، تعدد پایه‌ها

* نویسنده مسئول: N_razmtallab@uma.ac.ir

دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۹/۳۰ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۳/۱۱

The Lived Experiences of Primary School Teachers Working in Multigrade Classrooms: A Phenomenological Study with a Descriptive-Analytical Approach

Mehdi Moeinikia , Full Professor, Department of Educational Science, Faculty of Educational Science and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

***Nasser Razmtallab**, Ph.D in Educational Administration, Department of Educational Science, Faculty of Educational Science and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.

Abstract

Multigrade education has been considered as a solution in the education system in order to provide the basis for access to basic education, making education for all possible. The present study was conducted with the aim of identifying and explaining the challenges of primary teachers in multi-grade primary classes. This research is qualitative and phenomenological. The statistical population of the current study consists of all the teachers and principals working in multi-grade classes in Sarein city, who were teaching in multi-grade classes in the academic year 1401-1402. Among them, 13 people were selected as participants in a purposeful and accessible manner until the data reached saturation. The data were collected using semi-structured interview and were analyzed using coding technique in three levels, open, central and optional, and with MAXQDA 2020 software. The validity of the research findings was confirmed by the survey method by the participants. The consistency of the findings was also checked using the agreement method between the two coders and the number 0.81 was calculated, indicating appropriate consistency of the findings. To measure the reliability and accuracy of this method, the expert review method was used. The collected data were categorized into 3 dimensions, 15 axial codes and 42 open codes. Based on the data analysis, three dimensions were identified for the challenges of primary teachers in multi-grade classes, which are: Next, the challenges of the educational environment (teaching weakness of teachers, lack of experience of teachers, weakness of courses and workshops, too much content of books, lack of teaching time, lack of educational technology, lack of space, classroom space, inappropriate age and gender and inappropriate combination of IQ) then the challenges of the educational process (cultural challenges, transportation problems), Next, structural and managerial challenges (financial and managerial affairs, matters related to parents). The components and dimensions identified together show a set of challenges for teachers of multi-grade classes, which can be of interest to education specialists in this field and to deal with the negative effects of multi-grade classes, such as academic decline in schools. be effective.

Keywords: Teachers' challenge, Multi-base classrooms, Lack of time, Teachers' inexperience, Multiple bases

---

* Corresponding author: N_razmtallab@uma.ac.ir

Receiving Date: 21/12/2023 Acceptance Date: 31/5/2024

مقدمه

آموزش چندپایه در بیشتر سیستم‌های آموزشی سراسر دنیا رایج است و تعداد مدارس با کلاسهای چندپایه رو به افزایش است. کلاس چندپایه، کلاسی است که از دو یا بیشتر پایه تحصیلی تشکیل شده است که مسئولیت آن به یک معلم سپرده شده است (Pourmand, 2018). کلاسهای چند پایه سازمانی است که بر اساس آن دانش آموزان در سنین مختلف باهم در یک کلاس قرار دارند. برخی از معلمان چند پایه ممکن است دو پایه را تدریس کنند، اما برخی سه، چهار، پنج یا شش پایه را به طور همزمان تدریس می نمایند؛ به عبارتی کلاس چند پایه موقعیتی است که در آن یک معلم به پایه های متعدد هم زمان یا جداگانه در یک جلسه تدریس می کند (Badri, Mahmoudi, Imanzadeh & Adib, 2021). Ramrathan & Mzimela (2016) معلمان مهم ترین سرمایه هر سازمان آموزشی و عامل اصلی و اثرگذار و واسطه بین تدریس و یادگیری هستند و پیش بینی می شود آنها امور روزمره و مدیریت کلاس را تماماً انجام دهند، به طور موثر برنامه ریزی کنند، دانش آموزان و سبک های مختلف یادگیری آنها را بشناسند و نیازهایشان را برآورده کنند، راهبردهای تدریس موثر، چگونگی استفاده از مولفه های مختلف برنامه درسی در آموزش و ارزشیابی برنامه را درک نمایند، با سایر معلمان همکاری و همچنین با والدین ارتباط موثری برقرار کنند. به دلیل همین پیچیدگی ها، معلمان در انجام مسئولیت های حرفه ای خود با مشکلات و موانع بسیار مواجه می شوند (Mortazavizadeh & Hassani, 2021). طبق پژوهشهای (Shamsi & Eftekhari, 2020; Okamoto, 2020) کلاسهای چند پایه دارای مشکلاتی هستند که از جمله این مشکلات می توان به موارد زیر اشاره کرد: معضلات مربوط به معلم (کمبود وقت، کمبود اطلاعات و تجارب، استفاده از شیوه آزمایش و خطا در یادگیری، بومی نبودن معلمان، سازماندهی کلاس های چند پایه و مسئولیتهای فراوان معلمان) مشکلات مربوط به دانش آموزان (ضعف دانش و اطلاعات پیش نیاز، مناسب نبودن ترکیب سنی و جنسی دانش آموزان، دو زبانه بودن دانش آموزان) مشکلات مربوط به فضای مدرسه (کمبود امکانات، تجهیزات و وسایل آموزشی، کمبود فضای آموزشی) مشکلات مربوط به اولیای دانش آموزان (همکاری نداشتن والدین با مدرسه) و مشکلات برنامه درسی. نبود امکانات کافی در نظام آموزش، به ویژه در دوره ابتدایی، ایجاب می کند که نظام آموزشی به سوی کلاسهای چند پایه برود که البته این امر با مشکلات عدیده ای از جمله نارسایی در امر تعلیم و تربیت دانش آموزان همراه است. از سوی دیگر چالش ناشی از کلاس چند پایه به تحمیل شرایطی بر دانش آموزان و معلمان در چنین کلاسهایی منجر می شود که نظام آموزشی را به سمت نامطلوبی در حوزه آموزش و پرورش سوق می دهد (Badakhshane toroghi, Soleimanpour Omran & Fazli, 2022). در نظام آموزش و پرورش کشور ما به منظور برقراری عدالت آموزشی یعنی دادن حق طبیعی آموزش به همه کودکان لازم التعلیم کشور، از تدریس در کلاسهای چند پایه استفاده می شود، اما

بررسی های انجام شده در این مقوله مهم آموزشی و پرورشی اجمالی و پراکنده اند (Ezati, 2020) به طوری که می توان گفت در کشور ما، این بخش از آموزش نادیده انگاشته شده است (Badri & et al, 2021). در کشور ما کلاسهای چند پایه را نه به عنوان یک فرصت، بلکه چالشی بزرگ قلمداد می کنند؛ بدین طریق که نوع نگاه مسئولان و برنامه ریزان آموزش و پرورش نسبت به کلاسهای چند پایه، ساختار دانشگاه فرهنگیان و سرفصل های رشته آموزش ابتدایی و دانشگاه پداگوژیکی حاصل از آن با دنیای عمل و موقعیت کلاس های چند پایه سازگاری چندانی ندارد. این مشکل از آنجا ناشی می شود که به کلاس های چند پایه حتی در اسناد بالا دستی مانند سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی توجه نشده است. در این زمینه، تدوین کنندگان سند تحول به ذکر این نکته بسنده کردند که تامین و بسط عدالت را بیش از هر چیز متوجه تبعیض مادی و معنوی میان مناطق بهره مند و غیر بهره مند و توزیع عادلانه منابع و امکانات می دانند (راهکارهای ۵/۱ و ۵/۵). از نظر تدوین کنندگان سند، در صورتی که منابع و امکانات به گونه ای عادلانه میان افراد و گروه های اجتماعی در مناطق گوناگون به ویژه دورافتاده توزیع شود و برنامه های آموزشی چنان طراحی و تدوین شود که به نیازها و نقش های جنسیتی دانش آموزان توجه گردد، عدالت آموزشی تامین می شود. وجود مشکلات و مسائل متعدد معلمان کلاسهای چند پایه (Gheysari, Asadi, Mortazavizadeh & Salehi, 2001) نشان دهنده آن است که این راهکارها عملیاتی نشده و تبعیض مادی و معنوی به قوت خود باقی است و منابع و امکانات در کلاسهای تک پایه و چند پایه به طور عادلانه در جهت گسترش عدالت آموزشی توزیع نمی شود. نتیجه آن است که معلمان کلاسهای چند پایه هم چنان با چالش های جدی روبرو می شوند (Mortazavizadeh & Hassani, 2021). چالش های معلمان مدارس چند پایه به سه دسته زمینه ساز، تشدید کننده و آشکارگر تقسیم می شود. ارتباط چالشها به گونه ای است که چالشهای زمینه ساز که در نتیجه غفلت دست اندرکاران آموزش و پرورش به وجود آمده اند و سبب ایجاد چالشهای دیگر می شوند و چالش های تشدید کننده، حاصل شرایط و موقعیت کلاسهای چندپایه هستند که باعث تشدید چالش های موقعیت های غیرمنتظره می شوند. در واقع چالشهای زمینه ساز، سبب و علت به وجود آمدن چالشهای دیگر هستند. شاید بتوان گفت منشأ این چالش ها به ساختار آموزش و پرورش، سیاستهای دانشگاه فرهنگیان و سایر دانشگاههای مرتبط با آموزش معلمان است. آموزشهایی که ارائه می شود، متفاوت با آن است که معلم در عمل به کار می بندد. دغدغه بسیاری از متخصصان، پیوند دادن نظر و عمل است؛ زیرا نظر بدون عمل هدر دادن فرصت است و پیوند بین نظر و عمل موجب تغییر و تحول در آموزش و یادگیری می شود. نبود ارتباط بین عمل و نظر شکاف عمیقی در مدارس ایجاد می کند که چالش بزرگی برای معلمان و فارغ التحصیلان تازه کار محسوب می شود (Vahdani assadi & Eskandari, 2022). طبق پژوهش (Varela & Maxwell (2015) و Inan (2014) برنامه های آمادگی معلم به اندازه کافی برای پیوند دادن تئوری به عمل مناسب نیست و معلمان تازه کار به

دلیل آموزش ناکافی مدیریت کلاسی در طول سال‌های اولیه حرفه‌ای خود، با بزرگ‌ترین چالش‌ها مواجه می‌شوند. Simonsen & Myers (2015) نشان دادند که چالش اصلی معلمان در کلاس‌های چند پایه، مدیریت کلاس درس است. چون اینها دانش و تجربه لازم را برای اداره کلاس ندارند؛ به همین دلیل یکی از چالش‌هایی که بر تدریس معلمان تازه کار اثر زیادی می‌گذارد، رفتار مخرب دانش‌آموزان است که در سراسر جهان شناخته شده است. Mulaudzi (2016) در کلاس چند پایه نسبت به کلاس‌های معمولی موقعیت آموزشی کمی پیچیده‌تر است؛ زیرا حجم کاری برای معلمان در کلاس‌های چند پایه در مقایسه با معلمان کلاس‌های تک پایه بیشتر است. در واقع معلمانی که در کلاس‌های چند پایه مشغول به تدریس هستند احساس فشار بیش از حد می‌کنند؛ زیرا آنها کاری بیش از یک معلم انجام می‌دهند. با این حال، آموزش چند پایه فراتر از حجم کار، مجموعه‌ای از چالش‌های منحصر به فرد نیز دارد. یکی از این چالش‌های ویژه این است که وقتی معلم در حال تدریس پایه محور است، دانش‌آموزان پایه‌های دیگر که در نقش فعالیت خودآموز هستند سر و صدا می‌کنند، زیرا وقتی معلم تکلیفی به آنها می‌دهد، درباره اتفاقات خارج کلاس صحبت می‌کنند، در نتیجه نظم کلاس از بین می‌رود. پژوهش Brown (2010) and Nawab & Baig (2011) نشان داده است که تدریس در کلاس‌های چند پایه پر زحمت و طاقت فرساست؛ زیرا معلمان کلاس‌های چند پایه ملزم به داشتن تسلط بر تمام موضوعاتی هستند که تدریس می‌کنند و برنامه‌های تربیت معلم و حمایت از برنامه درسی برای پشتیبانی از معلمان چند پایه توسعه داده نشده است (Mortazavizadeh & Hassani, 2021). لذا با توجه به مطالب گفته شده در بالا در این پژوهش محقق درصدد این است که به شناسایی چالش‌های پیش روی معلمان شاغل در کلاس‌های چند پایه بپردازد. لذا هدف اصلی پژوهش، شناسایی چالش‌های معلمان مقطع ابتدایی در کلاس‌های چند پایه می‌باشد.

تعدادی از محققان به پژوهش‌های مرتبطی در راستای چالش‌های معلمان ابتدایی در کلاس‌های چند پایه پرداخته‌اند و هر کدام از این پژوهش‌ها به طور جداگانه ای ابعاد، محورها و عواملی را برای چالش معلمان در کلاس‌های چند پایه شناسایی کرده‌اند. در پژوهشی که توسط (Vahdaniassadi & Eskandari, 2022) با عنوان آموزش و یادگیری در کلاس‌های چندپایه: وضعیت موجود که با روش کیفی و با روش کلایزری انجام شده بود وضعیت موجود را در سه حوزه زیر ساخت، آموزش و یادگیری دسته بندی کرده است. در پژوهش دیگری که توسط (Abdollahi asl & et al (2022) با عنوان تجارب زیسته معلمان از تدریس در کلاس‌های چند پایه به شیوه کیفی و از نوع پدیدارشناسی و به روش هفت مرحله‌ای کلایزری انجام شده بود ۶ مضمون اصلی صلاحیت‌های معلمی، کارکردهای عدم برنامه ریزی و تأمین منابع انسانی، مسائل برنامه آموزشی، رفاه و امکانات، پشتیبانی و ارزش نهادن به کلاس‌های چند پایه و مزایای کلاس‌های چند پایه و ۳۳ زیر مضمون: روش‌های تدریس، کلاس‌داری، مشکلات دانش‌آموزان کلاس‌های چند پایه، مشکلات معلمان کلاس‌های چند پایه، مشکلات خانواده‌های دانش‌آموزان

کلاسهای چند پایه، محتوا و اجرای برنامه درسی، دستمزد معلمان و هزینه مدارس، کاستن از مشکلات کلاسهای چند پایه، بهبود و افزایش بهره وری کلاسهای چند پایه، جنبه های مثبت مربوط به معلمان و جنبه های مثبت مربوط به دانش آموزان منتج شد. در پژوهش دیگری که توسط (Pour Omaran & et al (2022) با عنوان شناسایی عوامل تاثیرگذار بر کیفیت بخشی به کلاسهای چند پایه دوره ابتدایی و با روش کیفی و تحلیل مضمون انجام شد در کل ۱۹۸ کد اولیه به دست آمد که در ۳۵ مقوله کلی گروه بندی شد. الگوی به دست آمده از این پژوهش نشان داد که در کیفیت بخشی به کلاسهای چند پایه ۵ مضمون اصلی شامل صلاحیت حرفه ای و ویژگیهای مرتبط با معلم، خانواده، وضعیت فیزیکی کلاس و مدارس، سیاست های کلان آموزشی و مضامین مرتبط با فراگیران نقش دارد. در پژوهش دیگری که توسط (Ebrahimi (2021) با عنوان مرور نظام مند مطالعات کلاسهای چندپایه و به روش کیفی و از نوع مرور نظام مند انجام شده بود به این نتیجه دست یافتند که در تحلیل چالش های مربوط به کلاسهای چندپایه، یافته ها حاکی از پنج طبقه اصلی از چالشها شامل چالشهای مربوط به معلمان، دانش آموزان، جامعه و محیط، عناصر برنامه درسی و نظام چندپایه بود که به صورت جداگانه و یا ترکیبی بررسی شد. همچنین در مرور پژوهشها، راهکار اصلی برای رفع هریک از این چالشها، طراحی و تدوین برنامه درسی سازگار با ویژگیهای دانش آموزان و ویژگیهای جامعه محلی بود. برنامه ای که از یک سو وفادار به برنامه درسی ملی و از سوی دیگر مرتبط با واقعیت های کلاسهای چندپایه و جامعه محلی می باشد..

در پژوهشی که توسط (Kim, H.-R., Shin, H.-Y., & Park, S.-H, (2023) با عنوان چالشهای تدریس در کلاسهای چندپایه از دیدگاه معلمان: یک مطالعه کیفی از طریق مصاحبه نیمه ساختار یافته و با ۱۲ معلم کلاس چندپایه در کره جنوبی انجام شده، به این نتایج دست یافتهاند: چالش های مربوط به دانش آموزان: تفاوت های فردی دانش آموزان از نظر سن، سطح یادگیری و نیازهای آموزشی: چالش های مربوط به معلمان: کمبود زمان، منابع و دانش و مهارت های لازم برای تدریس در کلاس های چندپایه و چالش های مربوط به برنامه درسی: عدم انطباق برنامه درسی با نیازهای دانش آموزان کلاس های چندپایه.

در پژوهش دیگری (Crawford, M.-L., & van den Brook, M.-L, (2022) با عنوان تجربه معلمان چندپایه در کانادا: یک مطالعه کیفی که با ۱۵ معلم کلاس چندپایه انجام شده به این نتایج دست یافتهاند: تجربه های مثبت معلمان شامل: چالش برانگیز بودن و رضایت بخش بودن تدریس در کلاسهای چندپایه، امکان یادگیری از دانش آموزان با سنین و توانایی های مختلف و ایجاد روابط قوی با دانش آموزان. تجارب منفی با معلمان شامل موارد زیر است: کمبود زمان و منابع، چالش های مدیریت کلاس و استرس و فرسودگی شغلی.

در پژوهش دیگری (Lin, T.-K., Zhang, W.-F., & Chen, H.-C, (2021) با عنوان چالش‌های تدریس در کلاسهای چندپایه از دیدگاه معلمان ابتدایی: یک مطالعه بین فرهنگی که در دو کشور چین و تایوان با ۱۲ معلم کلاسهای چندپایه انجام شده به نتایج زیر دست یافته‌اند: یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که معلمان کلاسهای چندپایه در دو کشور با چالش‌های مشابهی روبرو هستند از جمله: چالش‌های مربوط به دانش‌آموزان: تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان از نظر سن، سطح یادگیری و نیازهای آموزشی و چالش‌های مربوط به معلمان: کمبود زمان، منابع و دانش و مهارت‌های لازم برای تدریس در کلاسهای چندپایه.

سوال پژوهشی

مقوله‌های (ابعاد) اصلی چالش‌های تدریس در کلاسهای چند پایه کدام‌ها هستند؟
تجربیات زیسته معلمان ابتدایی شاغل در کلاسهای چند پایه از چه ابعادی تشکیل شده است؟
معلمان ابتدایی شاغل در کلاسهای چند پایه چه چالش‌ها و فرصت‌هایی را در کار خود تجربه می‌کنند؟

روش شناسی

این پژوهش دارای رویکرد کیفی است و از روش پدیدار شناسی استفاده شده است. دلیل استفاده از روش پدیدار شناسی در پژوهش حاضر این بود که مدلی برای تبیین چالش‌های معلمان ابتدایی در کلاسهای چند پایه وجود ندارد و به کارگیری این روش پژوهش می‌تواند چنین چارچوبی را فراهم آورد. این روش سیستماتیک دارای سه مرحله اصلی کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی یا گزینشی است. این پژوهش در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ در شهرستان سرعین و بین معلمان و مدیر آموزگاران شاغل در کلاسهای چند پایه با رویکرد پژوهش کیفی و با هدف شناسایی چالش‌های معلمان ابتدایی در کلاسهای چند پایه انجام شد. در روش پدیدار شناسی، نگاهی عمیق به تجربه زیسته مشارکت‌کنندگان انداخته می‌شود. پدیدار شناسی روشی در تحقیق کیفی است که به دنبال درک عمیق و توصیف دقیق تجربه زیسته افراد است. این روش به جای تمرکز بر ابعاد عینی و قابل اندازه‌گیری یک پدیده، به دنبال کشف معنای آن پدیده از دیدگاه افراد تجربه‌کننده است. معیار اصلی ورود افراد به پژوهش، تدریس آنها در کلاسهای چند پایه و داشتن اطلاعات غنی در مورد مشکلات معلمان در کلاس چند پایه می‌باشد. نمونه‌گیری به صورت هدفمند و در دسترس و تا رسیدن به اشباع داده‌ها ادامه داشت؛ یعنی اطلاعاتی که از بررسی پاسخ‌های نمونه جدید به دست آمد، از جنس پاسخ‌های قبلی بود. اشباع نظری در این پژوهش به انتخاب ۱۳ نفر از معلمان شاغل در کلاسهای چند پایه منجر شد؛ بنابراین حجم نمونه ۱۳ نفر بود که برخی از مشخصات شرکت‌کنندگان از جمله، پست و سمت، جنسیت، مدرک و رشته تحصیلی، سابقه تدریس، سابقه تدریس در کلاس چند پایه و تعداد پایه‌هایی که در زمان مصاحبه تدریس می‌کردند در جدول شماره (۱) آورده شده است.

مدیریت بر آموزش سازمانها

Patton (2002) اصطلاح نمونه گیری هدفمند را برای توصیف نوعی از نمونه گیری به کار می برد که در آن نمونه هایی انتخاب می شود که از لحاظ هدف های پژوهش کیفی اطلاعات غنی را دارند. برای گردآوری داده ها از مصاحبه نیمه ساختارمند استفاده شد. قبل از انجام مصاحبه درباره اهمیت و هدف از انجام پژوهش با معلمان صحبت شد و پس از جلب اطمینان و اعتماد آنها در مورد محرمانه بودن مصاحبه، رعایت نکات اخلاقی مصاحبه و هماهنگی با معلمان، زمانی برای مصاحبه تعیین و طبق همان زمان به مدارس مراجعه و در محیطی آرام و ساکت به گفتگو پرداختیم و برای اینکه اطلاعات مبادله شده تحریف نشود یا فراموش نشود با اجازه مصاحبه شونده گفتگوها ضبط و در زمان تجزیه و تحلیل مورد استفاده قرار گرفت.

جدول ۱. ویژگی های جمعیت شناسی مصاحبه شوندهگان

ردیف	پست و سمت	جنسیت	مدرک و رشته تحصیلی	سابقه تدریس	سابقه تدریس در کلاسهای چند پایه	تعداد پایه ها
۱	راهبر آموزشی	مرد	لیسانس آموزش ابتدایی	۲۰	۷	—
۲	راهبر آموزشی	زن	فوق لیسانس بهسازی منابع انسانی	۱۹	۸	—
۳	مدیر آموزگار	مرد	فوق لیسانس تحقیقات آموزشی	۹	۶	۳
۴	مدیر آموزگار	مرد	فوق لیسانس مدیریت آموزشی	۲۰	۸	۵
۵	مدیر آموزگار	مرد	فوق لیسانس مدیریت آموزشی	۴	۴	۴
۶	آموزگار	مرد	دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی	۱۱	۵	۳
۷	مدیر آموزگار	مرد	فوق لیسانس روانشناسی تربیتی	۱۸	۸	۶
۸	مدیر آموزگار	مرد	لیسانس امور فرهنگی	۱۰	۸	۳
۹	مدیر آموزگار	مرد	لیسانس زبان و ادبیات فارسی	۳۲	۱۰	۶
۱۰	مدیر آموزگار	زن	لیسانس روانشناسی تربیتی	۲۵	۱۵	۳
۱۱	آموزگار	مرد	لیسانس آموزش ابتدایی	۹	۵	۳
۱۲	آموزگار	زن	فوق لیسانس روانشناسی تربیتی	۱۵	۶	۳
۱۳	مدیر آموزگار	مرد	فوق لیسانس مدیریت دولتی	۱۵	۱۰	۳

پس از جمع آوری داده‌ها تجزیه و تحلیل با نرم افزار MAXQDA2020 انجام شد. به این صورت که ابتدا متن مصاحبه‌ها در نرم افزار WORD تایپ و سپس به کمک نرم افزار در سه مرحله کد گذاری باز، محوری و گزینشی (انتخابی) عمل کدگذاری انجام شد. اعتبار بخشی به داده‌ها با استفاده از روش توافق بین دو کدگذار انجام شد؛ یعنی متن مصاحبه‌ها و مضامین استخراج شده از آنها مجدداً توسط کدگذار دوم بازنگری و تایید شد.

یافته‌ها

در این پژوهش، اجرای مصاحبه با تاکید بر چالشها و مشکلات موجود در کلاسهای چند پایه انجام شد، پژوهشگر روند مصاحبه را با یک سوال کلی آغاز می‌کرد و در ادامه متناسب با پاسخ‌های مشارکت‌کنندگان با طرح سوالهای دیگر، واکاوی چالشهای کلاسهای چند پایه را بررسی می‌کردیم تا از این طریق به اطلاعات اصیل دست یابیم. در نهایت پس از تحلیل داده‌ها، مقوله و کد استخراج شد که چالش‌های معلمان شاغل در کلاسهای چند پایه می‌باشد. در ادامه ۳ کد گزینشی، ۱۵ کد محوری و ۴۲ کد باز استخراج شده از پژوهش به طور خلاصه آورده شده است.

کتاب روش تدریس کلاسهای پایه برای ما به صورت تئوری تدریس می شد. استادی که این کتاب را تدریس می کرد معلم ابتدایی نبود. حتی سابقه تدریس در کلاس چند پایه را نداشت. هیچ وقت نمونه تدریس چند پایه را در مرکز تربیت معلم ندیدم و اساتید از روی جزوه برای ما تدریس می کردند و ما هم می نوشتیم. از استاد خواستیم که خودش یک نمونه تدریس انجام دهد یا ما را به کلاس واقعی چند پایه ببرد تا خودمان کلاس را از نزدیک ببینیم؛ اما به خاطر عدم هماهنگی این کار انجام نشد و دوره کارورزی را هم به خاطر دوری راه مدارس روستایی در شهر گذراندیم. الان تسلطی بر نحوه اداره کلاس نداریم. نمی دانم چه موقع تدریس کنم چه موقع به تکالیف برسم. دوست دارم دانش آموزان در گروه فعال باشند اما تعداد آنها کم است و امکان گروه بندی وجود ندارد. مدیریت کلاس چندپایه خودش یک مهارت است اما متأسفانه این مهارت به ما آموزش داده نشده است. گاهی وقتها که به سه پایه تدریس می کنم امکان تکرار و تمرین برای بچه ها ندارم و فقط تدریس می کنم اما تکرار و تمرین نداریم. کار ما در طول هفته فقط شده تدریس کتابها امکان انجام فعالیت پرورشی را نداریم. هر جور طرح درس می نویسم کامل نیست برای کلاس تک پایه بلد بنویسم اما برای کلاس چند پایه خوب از آب در نمی آید و نمونه طرح درس استاندارد هم ندارم تا از روی آن بنویسم

کدهای باز

عدم همکاری دانش آموز با معلم
عدم بررسی درست تکالیف
عدم گروه بندی به خاطر کم بودن تعداد دانش آموزان
عدم تکرار کافی مطالب
نبود فعالیتهای پرورشی
نبود طرح درس مناسب با طرح درس

شکل (۱) نمونه ای از شواهد گفتاری از مصاحبه خبرگان در کدگذاری باز

جدول ۲. مفاهیم، مقوله‌ها و کدهای استخراج شده از داده‌های کیفی براساس اجزای

نظریه داده بنیاد

چالش‌های معلمان ابتدایی در کلاس‌های چند پایه		
کدهای انتخابی (گزینشی)	کدهای محوری	کدهای باز
چالش‌های محیط آموزشی	ضعف آموزشی معلم	۱- عدم همکاری دانش آموز با معلم ۲- عدم بررسی درست تکالیف ۳- عدم گروه بندی به خاطر کم بودن تعداد دانش آموزان ۴- عدم تکرار کافی مطالب ۵- نبود فعالیتهای پرورشی ۶- نبود طرح درس مناسب با طرح درس
	کم تجربگی معلمان	۱- تدریس توسط معلمان کم تجربه ۲- ضعف مدیریت کلاسی
	ضعف دوره و کارگاه	۱- نبود دوره ضمن خدمت ۲- ضعف دوره های اجرا شده ۳- نبود کارگاه تخصصی
	محتوای زیاد کتابها	۱- مطالب نامناسب کاربردی ۲- زیاد بودن محتوای کتابها ۳- نبود محتوای مناسب
	کمبود زمان آموزشی	۱- کمبود زمان تدریس ۲- ضعف مدیریت زمان
	نبود تکنولوژی آموزشی	۱- کمبود تکنولوژی ۲- نبود تکنولوژی مناسب با توجه به تغییرات متعدد کتابها ۳- ضعف تکنولوژی
	کمبود فضا	۱- کمبود فضای آموزشی ۲- کوچک بودن فضای کلاسی
	فضای کلاس	۱- به هم خوردن تمرکز دانش آموزان ۲- زیاد بودن تعداد دانش آموزان ۳- تعدد پایه ها

مدیریت بر آموزش سازمانها

۱- ترکیب نامناسب سن ۲- ترکیب نامناسب جنس	ترکیب نامناسب سن و جنس	
۱- ترکیب کودکان عادی با استثنایی ۲- عدم هماهنگی مطالب با نیازهای کودکان استثنایی	ترکیب نامناسب بهره هوشی	
۱- بعد مسافت ۲- مشکل رفت و آمد ۳- بعد مسافت و غیبت و تاخیر معلمان	مشکلات رفت و آمد	چالشهای فرایند آموزشی
۱- تفاوت فرهنگی بین معلم و دانش آموز ۲- اختلاف فرهنگی بین اولیا با معلم	مشکلات فرهنگی	
۱- بی توجهی اولیا به آموزش بچه ها ۲- عدم همکاری اولیا در انجام تکالیف	امور مربوط به اولیا	چالشهای ساختاری و مدیریتی
۱- کمبود سرانه ۲- تساوی حقوق معلمان چند پایه با معلمان تک پایه	امور مالی	
۱- غیبت مدیران ۲- اشتغال به امور غیر مدیریتی ۳- رسیدگی به امور اداری ۴- حجم زیاد کار مدیران	امور مدیریتی	

با توجه به جدول ۲ و نیز فرایند کدگذاری محوری از مفاهیم برخاسته از کدهای باز بر اساس عناصر پدیدار شناسی می توان چنین گفت که چالش های معلمان ابتدایی در کلاسهای چند پایه از ۳ کد گزینشی، ۱۵ کد محوری و ۴۲ کد باز به اشباع نظری رسید.

در ادامه توضیحاتی پیرامون هر یک از مقوله ها ارائه می شود:

۱- ضعف آموزشی معلم

شاید در بسیاری از شغل ها آزمایش و خطا برای یادگیری و تجربه کردن مسائل، همراه با خطرات و زیان های غیر قابل جبران نباشد، اما در تعلیم و تربیت هر آزمایش و خطایی همراه با زیان های جبران ناپذیری خواهد بود. این امر در واحدهای کوچک آموزشی مخصوصاً در کلاسهای چند پایه اهمیت زیادی دارد. در برنامه درسی دانشجویان رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان، واحد برنامه ریزی درسی کلاسهای چند پایه واحد در نظر گرفته شده است و طبق صحبت های مشارکت کنندگان این واحد به صورت تئوری تدریس می شود و از مباحث عملی مطالب زیادی در کلاس گفته نمی شود. مشارکت کننده شماره هفت اظهار داشت: «استادی که در مرکز تربیت معلم این واحد را برای ما تدریس می کرد حتی یک بار هم کلاس چند پایه را ندیده بود». و مشارکت کننده شماره سه اظهار داشت: «هیچ وقت نمونه تدریس

چند پایه را در مرکز تربیت معلم ندیدم و اساتید از روی جزوه برای ما تدریس می کردند و ما هم می نوشتیم». مشارکت کننده شماره یازده اظهار کرد: «از استاد خواستیم که خودش یک نمونه تدریس انجام دهد یا ما را به کلاس واقعی چند پایه ببرد تا خودمان کلاس را از نزدیک ببینیم؛ اما به خاطر عدم هماهنگی این کار انجام نشد و دوره کارورزی را هم به خاطر دوری راه مدارس روستایی در شهر گذراندیم».

۲- محتوای زیاد کتابها

کتابهای درسی برای کلاسهای تک پایه تدوین شده اند و به مقتضیات کلاسهای چند پایه توجه نشده است. کتابهای درسی مبتنی بر اصول طراحی آموزشی نشده اند؛ این نقیصه سبب دشواری فرایند یاددهی و یادگیری می شود. از سوی دیگر چون کتابها به صورت متمرکز تدوین می شوند و به نیازها و تجارب دانش آموزان سراسر کشور توجه کافی نمی شود، برخی دانش آموزان روستا هیچ تجربه ای درباره مطالب کتابها ندارند. معلمها در تدریس همه کتابها و محتوای آنها با توجه به زمان مساوی با کلاسهای تک پایه دچار مشکل می شوند. مشارکت کننده شماره هشت می گوید: «محتوای کتابها برای تدریس زیاد هستند و ما نمی توانیم به همه مطالب آنگونه که باید دانش آموزان مسلط شوند، بپردازیم. بایستی برای کلاسهای چند پایه محتوای خاصی نوشته شود». مشارکت کننده شماره دو معتقد است «محتوای کتابهای درسی با زمان کلاس و حتی با ساخت ذهنی دانش آموزان سازگار نیست و معلمان نمی توانند همه سرفصلها را تدریس کنند». مشارکت کننده شماره ده می گوید: «تعداد کتابها و محتوای آنها برای تدریس زیاد است و ما مجبوریم هر روز ۱۰ تا ماده درسی را تدریس کنیم و این برای ما که دو پایه هستیم خیلی سخت است چه رسد به شش پایه». مشارکت کنندگان سه و نه به عدم تکرار و تمرین کافی به خاطر زیاد بودن محتوا اشاره می کنند و شماره یک به عدم اتمام کتابها تا آخر سال آن هم با کیفیت آموزشی متوسط اشاره می کند. هم چنین مشارکت کننده شماره ۵ به ضعف املا و نوشتن اشاره می کند و می گوید: «چون محتوای کتابها زیاد است ما نمی توانیم روی خواندن و نوشتن و مخصوصا املا زیاد کار کنیم فقط عجله می کنیم تا کتابها تا آخر سال تمام شود و به نوشتن نمی رسیم. حتی فرصت نداریم تا مشق دانش آموزان را با دقت بخوانیم. ای کاش تعداد کتابهای چند پایه را کم کنند». مشارکت کننده چهار می گوید: «محتوای کتابها زیاد است و نمی توانیم به همه کتابها برسیم کتابهایی مثل قرآن و هدیه و مطالعات و در کلاس ششم درسهای تفکر و پژوهش و کار و فناوری همیشه در حاشیه باقی می ماند یا اصلا به آنها پرداخته نمی شود».

۳- نبود تکنولوژی آموزشی

تکنولوژی ها و وسایل کمک آموزشی از حیث اینکه تئوری و عمل را باهم ترکیب کرده و باعث ماندگاری یادگیری و تنوع بخشی در کلاسهای درس می شوند. تکنولوژی آموزشی عبارتست از روش منظم طراحی، اجرا و ارزیابی کل فرایند تدریس (Ahadiyan, 2009). تکنولوژی آموزشی اساسی قابل

لمس برای تفکر و ساختن مفاهیم ارائه می کند و در نتیجه سبب می شود شاگردان کمتر به مفاهیم انتزاعی متوسل شوند. هم چنین معنا و مفهوم آموزش را سریعتر و صریح تر منتقل می کند (Zofan, 2016). نبود تکنولوژی متناسب با تغییر مداوم کتابها و عدم تخصیص وسایل کمک آموزشی به مدارس دورافتاده و چند پایه یکی از چالشهای کلاسهای چند پایه است. مشارکت کننده شماره دو به کمبود کیت علوم و ریاضی به عنوان چالش اشاره می کند. مشارکت کننده شماره سه از کمبود امکانات آزمایش سخن می گوید و می گوید: «ما در مدرسه تقریباً هیچ وسیله کمک آموزشی نداریم. دانش آموزان فقط به تصاویر کتاب نگاه می کنند. آنها تا به حال انجام هیچ آزمایشی را با چشم خودشان ندیده اند». مشارکت کننده شماره هشت به نبود برخی وسایل مثل میکروسکوپ اشاره کرده و می گوید: «در طول چند سال اخیر محتوای کتابها زیاد عوض می شود در حالیکه تکنولوژی مناسب با تغییرات در اختیار ما قرا نمی گیرد. من خودم در طول چند سال خدمت در مدرسه از میکروسکوپ استفاده نکرده ام فقط تصویر سلول را با گوشی به بچه ها نشان داده ام». مشارکت کننده پنچ و یازده و سیزده از نبود فناوری مناسب برای تدریس درس کار و فناوری مثل دیتا پروژکتور و لپ تاپ صحبت می کنند. آنها معتقد هستند نبود این وسایل باعث حذف کامل درس کار و فناوری و برخی درسهای کتاب تفکر و پژوهش می شود. چون تدریس درسهایی که مضمون فیلم دارند بدون لپ تاپ یا رایانه ممکن نیست. مشارکت کننده شماره چهار از نبود سی دی های آموزشی می گوید و اضافه می کند «برای تدریس درس مطالعات اجتماعی نیاز دارم تا از سی دی های آموزشی که در متن کتاب به آنها اشاره شده استفاده کنم اما نبود این ابزار باعث می شود تا تدریس فقط به گفتن چند سوال سطحی در حد حیطه شناختی طبقه دانش اکتفا کنم و دانش آموزان فقط جواب را بدون درک مطلب حفظ کنند».

۴- کمبود زمان آموزشی

با توجه به حجم و تعداد کتب درسی در دوره ابتدایی، کمبود وقت یکی از چالشهای اصلی معلمان کلاسهای چند پایه است. کمبود وقت در اکثر اوقات به افت تحصیلی منجر می شود. این مشکل که به عنوان اصلی ترین چالش معرفی شد مستقیماً با مدیریت کلاسی، آشنایی با روشهای تدریس کلاسهای چند پایه، حجم بالای کتب درسی، عدم طی کردن دوره های تخصصی ضمن خدمت ارتباط دارد. مشارکت کننده شماره دو به مساله کمبود زمان و تقسیم زمان آموزشی ۴۵ دقیقه بین سه پایه و بیشتر را به عنوان یک چالش اصلی معرفی می کند. مشارکت کننده شماره سه می گوید: «تقسیم زمان برای سه پایه و تدریس ۱۵ دقیقه ای برای هر پایه کار سختی است و دانش آموزان مطالب را به خوبی یاد نمی گیرند. در این زمان کم نمی شود به تکالیف هم رسیدگی کرد». مشارکت کننده شماره دوازده کمبود وقت را به عدم شاداب سازی کلاس مربوط می داند و می گوید: «در زمان ۴۵ دقیقه نمی توانم به خوبی مطالب را تدریس و تفهیم کنم، از طرفی دوست دارم کلاسم را تزئین کنم و محیط شادابی در کلاس درست کنم، تابلو تشویق درست کنم و برای هر پایه جدول تشویق اختصاص بدهم». مشارکت کننده

شماره چهار می گوید: «ضعف در املا، انشا و نگارش یکی از ویژگی های اکثریت کلاسهای چند پایه است. در این زمان کوتاه نمی شود برای ۴ پایه تدریس کرد، املا گفت و روی جملات نگارشی کار کرد من حتی گاهی که توسط دانش آموزان پایه های بالا به دانش آموزان اول و دوم املا گفته می شود هیچ نظارتی ندارم. نمی دانم آیا دانش آموزان مطالب را واقعا درست نوشته اند یا نه؟ آیا مطالب را خودشان نوشته اند یا نه؟ برای همین بیشتر دانش آموزان در مشق نوشتن کند هستند و در املا زیاد غلط دارند». مشارکت کننده شماره یازده کمبود زمان را ضعف آموزشی معلم و ضعف مدیریت کلاسی می داند و می گوید: «تقسیم کلاس به محور و فعالیت (خودآموخت) در زمان ۴۵ دقیقه کار سختی است. گاهی تدریس در این زمان کم سخت می شود و من چاره ای ندارم جز اینکه وقت دانش آموز را با نوشتن مشق پر کنم و به بقیه برسم. در این مدت که به گروه محور تدریس می کنم بقیه دانش آموزان شلوغ می کنند و نظم کلاس را بر هم می زنند».

۵- ضعف دوره و کارگاه

براساس ماده ۶ آیین نامه کلاسهای چند پایه (مصوبه هشتصد و نود و پنجمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش، مورخ ۱۳۹۳/۲/۲۹) برای ارتقای صلاحیتها و مهارتهای حرفه ای معلمان کلاسهای چند پایه و راهنمایان آموزشی و تربیتی، علاوه بر آموزشهای بدو خدمت و ضمن خدمت متداول، به میزان ۴۰ ساعت آموزش تخصصی، قبل از شروع سال تحصیلی، پیش بینی و اجرا شود (Moradi & Kordlo, 2021). به اعتقاد اکثر معلمان چند پایه که در مصاحبه شرکت کرده بودند در چند سال اخیر هیچ کارگاه یا دوره تخصصی در خصوص چند پایه برگزار نشده است. در دو سال اخیر به خاطر کرونا کارگاه و دوره برگزار نشد قبل از آن هم اگر کارگاهی برگزار شد صرفا به روخوانی مطالب پاور پوینت و توضیحات شفاهی بسنده شد. مشارکت کننده شماره شش می گوید: «برای معلمان چند پایه هیچ کارگاه تخصصی برگزار نشده است و اگر هم برگزار شده به مطالب کلی در مورد روش تدریس پرداخته شده است». مشارکت کننده شماره ده می گوید: «دوره یا کارگاه روش تدریس برگزار شده اما روش تدریس اختصاصی چند پایه برگزار نشده است و ما به طور مفهومی با روشهای تدریس چند پایه آشنا نیستیم. فقط روشها را در کتاب راهنما مطالعه کرده ایم». مشارکت کننده شماره سیزده می گوید: «در طول پنج سال اخیر هر کارگاهی مجازی یا حضوری که برگزار شده در اول کارگاه مسئولین از مطالب کلی صحبت می کنند و پس از مطرح شدن مشکلات مدارس روستایی در انتها به معرفی روشهای تدریس آن هم با سرعت پرداخته شده است. من خودم فقط اسم روشها را بلدم. با نحوه تدریس آنها در کلاس آشنا نیستم. مثلا تفاوت روش تدریس گروهی با موضوع مشترک را به خوبی بلد نیستم و نمی دانم از روش محوری باید چه جوری برای پایه های اول تا چهارم استفاده کنم».

۶- کم تجربگی معلمان

معلم کاربلد و حرفه ای در تدریس کلاسهای چند پایه، شخصی کلیدی و مرجع به حساب می آید ولی اینکه معلمان آموزش دیده برای کلاسهای تک پایه می توانند در کلاسهای چندپایه بدون طی کردن دوره آموزشی مناسب تدریس کنند یک امر غیر قابل قبول است. معلمان نقش تعیین کننده ای در آسان سازی فرایند یاددهی - یادگیری دارند، آموزش ناکافی به آن ها یا آماده نکردن آنها برای موقعیتهای چند پایه یکی از چالشهای اصلی معلمان ابتدایی است. در زمان سازماندهی معمولاً معلمان با سابقه که امتیاز بیشتری دارند مدارس شهری یا نزدیک به محل زندگی خود را انتخاب می کنند اما معلمان کم سابقه که امتیاز زیادی هم ندارند به روستاهای دورافتاده می روند و از روی ناچاری در کلاسهای چند پایه تدریس می کنند. بیشتر این معلمها اولین تجربه تدریس در کلاس چند پایه را دارند. مشارکت کننده شماره سیزده که یک مدیر آموزگار با سابقه می باشد می گوید: «معلمان جدیدالاستخدام که تجربه تدریس در کلاس چند پایه را ندارند به خاطر کم تجربگی و دستپاچگی در زمان تدریس باعث می شوند نظم کلاس به هم بخورد و اغلب رشته کلام از دست معلمان خارج می شود. آنها دقیقاً نمی دانند در کلاس باید چه کار کنند، چگونه تدریس کنند، چگونه ارزیابی کنند و چگونه به سایر پایه ها تکلیف بدهند». مشارکت کننده شماره یک که راهبر آموزشی هستند می گویند: «معلمان تازه استخدام شده در تربیت معلم روش تدریس کلاس چندپایه را ندیده اند و نحوه کلاس داری را بلد نیستند و اغلب به توصیه ما گوش نمی دهند آنها اگر قرار باشد چند سال تدریس کنند تا تجربه لازم را به دست آورند ضربه بزرگی به آموزش خواهند زد. نباید از معلمان کم تجربه در کلاسهای بیش از سه پایه استفاده کرد».

۱- مشکلات فرهنگی

موفقیت معلم کلاس چندپایه تا حدودی به شناخت فرهنگ جامعه محلی بستگی دارد؛ بنابراین معلم باید وضعیت تاریخی، جغرافیایی، اقتصادی، فرهنگی و آداب و رسوم جامعه محلی را بشناسد و از نگرش و دیدگاه آنها نسبت به تحصیل فرزندان خود، معلم و آموزش آگاه شود؛ برای اینکه از این طریق مهارتها و توانایی های جامعه محلی را بشناسد تا در طول سال تحصیلی از آنها کمک بگیرد. شرکت کننده شماره شش در این زمینه بیان داشت: «مشکلات فرهنگی و تفاوت فرهنگی بین معلم و دانش آموزان آموزش را تحت الشعاع قرار می دهد و همین مساله باعث می شود معلم به راحتی نتواند با دانش آموزان رابطه صمیمی برقرار کند». شرکت کننده شماره نه اضافه کرد: «اختلاف فرهنگ بین اولیا و معلم متفاوت است. آنها اجازه نمی دهند دختر و پسر هم پایه روی یک نیمکت بنشینند و باهم تشکیل یک گروه بدهند و با همفکری یکدیگر به سوالات جواب بدهند».

۲- ترکیب نامناسب سن و جنس

حضور دانش آموزان دختر و پسر در یک کلاس فرصت مناسبی است که با ویژگی های یکدیگر آشنا شوند. این موقعیت از نظر برخی معلمان مفید و از نظر برخی مسئله ساز است. مخصوصاً اختلاف زیاد سن بین دانش آموزان اول تا ششم در مدارس روستایی از نظر معلمان یکی از چالشهای اصلی است. مشارکت

کنندگان شماره دو، سه، چهار، شش، هشت، نه و دوازده ترکیب سن و جنس متفاوت را مشکلی در کنترل نظم دانش آموزان در کلاس و حیاط مدرسه عنوان کرده اند. مشارکت کننده شماره دوازده می گوید: «گروه‌های دانش آموزی براساس سن و جنس تشکیل می شود و به سایر گروه‌ها اجازه مشارکت و همکاری و هم بازی شدن داده نمی شود. اکثر دانش آموزان بزرگسال ناسازگار هستند و دانش آموزان کوچک را تنبیه می کنند و در حیاط مدرسه اغلب باهم دعوا می کنند و بیشتر دانش آموزان گروه‌های سنی پایین از بزرگترها کتک می خورند. دخترها حاضر نیستند با پسرها بازی کنند یا با آنها در یک گروه دسته بندی شوند».

۳- کمبود فضا

یکی از اصلی ترین مسائل زیرساختی در کلاس‌های چندپایه به خصوص چند پایه روستایی و عشایری مسئله فقدان فضای آزمایشگاهی، کارگاه و حتی فضای کلاسی می باشد. کلاس‌های مدارس چند پایه اغلب کوچک هستند و فضای برای انجام فعالیتهای هنری و نمایش و حتی نشستن با فاصله کلاسها وجود ندارد. معلم به راحتی نمی تواند بین گروهها و دانش آموزان رفت و آمد کند و به تکالیف رسیدگی کند. مشارکت کننده شماره هفت می گوید: «فضای کلاسی برای شش پایه خیلی کوچک است به طوری همه شش پایه به سختی در یک کلاس جا می شوند. تعداد زیاد دانش آموزان کار را برای فراخواندن دانش آموز به پای تخته را هم مشکل می کند. وقتی از دانش آموز ردیف عقب می خواهیم به پای تخته بیاید باید چند نفر بلند بشوند نیمکت ها را جابجا کنند تا او بتواند بیاید پای تخته». مشارکت کننده شماره پنج می گوید: «تدریس برای کلاس شش پایه در یک اتاق کار سختی است مجبور شدم دو تا از پایه را به اتاق بغلی که تخته هم ندارد بفرستم تا آنجا تکلیف و مشق بنویسند. تعداد دانش آموزان طبق آمار کم است و دو معلم به ما اختصاص نمی دهند. همه بچه ها در کلاس راحت نیستند و اغلب بین آنها تنش پیش می آید». انجام فعالیتهای مناسبی و مستند سازی و ارسال به اداره هم خودش مشکلی است. مشارکت کننده شماره سیزده می گوید: «از ما می خواهند تا برخی فعالیتهای فوق برنامه را انجام دهیم و از دانش آموزان عکس بگیریم در این فضای کوچک چه جوری نمایش اجرا کنیم یا دانش آموزان آزمایش اجرا کنند؟ این کار باعث ایجاد مزاحمت برای سایر پایه ها می شود و هم اینکه بعضا خطرناک است. مثل انجام آزمایش مربوط به فعال شدن کوه آتشفشان».

۴- امور مالی

سرانه آموزشی از تقسیم بودجه آموزش و پرورش بر تعداد دانش آموزان حاصل می شود. به عبارت دیگر سرانه آموزشی نشان می دهد که به طور میانگین در یک سال یا در یک دوره معین، برای آموزش و تحصیل هر دانش آموز چقدر هزینه شده است. آموزش چند پایه راه کاری است برای جلوگیری از بسته شدن مدارس معمولی که از نظر اقتصادی به صرفه نیستند. این نوع آموزش نقش مهمی در بهبود میزان دستیابی به آموزش ابتدایی دارد. اختصاص سرانه آموزشی پایین به مدارس روستایی مخصوصا مدارس چند

پایه باعث می شود مدیران نتوانند نیازهای مدارس را به خوبی مرتفع کنند و حداقل امکانات را برای مدرسه تهیه کنند. مشارکت کننده شماره دو، هفت، هشت و نه که همگی مدیر آموزگار هستند از کمبود سرانه مدارس چند پایه در مقایسه با مدارس تک پایه گلایه می کنند و از عدم همکاری اولیا در پرداخت کمک مردمی اظهار ناراحتی می کنند. مشارکت کننده شماره نه می گوید: «انگیزه آموزشی مدیر به خاطر نبود سرانه و هزینه کرد از جیب شخصی و نبود منابع مالی برای جبران هزینه خودمان باعث تخریب انگیزه می شود. چه فرقی می کند در یک کلاس چند نفر نشسته باشند ۸ نفر یا ۳۰ نفر؟ همه اینها دو تا لامپ و یک بخاری روشن دارند اما سرانه همین تعداد دانش آموز در مدارس شهری و روستایی باهم متفاوت است و ما حتی نمی توانیم امکانات ساده ای مثل کاغذ یا ماژیک برای دانش آموزان تهیه کنیم». برخی از معلمان در بحث مالی به یکسان بودن حقوق معلمان تک پایه و چند پایه اشاره می کنند و این نوع پرداخت حقوق را ناعادلانه می دانند. مشارکت کننده شماره یازده می گوید: «در یک کلاس سه پایه به اندازه سه معلم تدریس می کنم، پوشه کار تنظیم می کنم و چک لیست می نویسم اما به اندازه یک معلم تک پایه حقوق می گیرم من هر روز ۱۵ ماده درسی دارم که باید به همه آنها برسم اما در کلاس تک پایه معلمها با ۵ ماده درسی سر و کار دارند. چرا حقوق ما باید باهم مساوی باشد و ما فقط ۲ امتیاز به خاطر تدریس در کلاس دو پایه بگیریم، مگر این امتیاز در سازماندهی به درد من می خورد. به نظر من باید برای هر پایه اضافی باید مبلغ به درد بخوری به ما تعلق بگیرد».

۵- امور مدیریتی

معلم کلاس چند پایه نقش ها و مسئولیتهای چندگانه پرورشی، آموزشی، خدماتی، اداری و مدیریتی را بر عهده دارد و این وضعیت با حجم زیاد ساعات تدریس تداخل دارد. انجام امور مدیریتی در زمان آموزش، پاسخگو بودن به مراجعان، بازدید کننده اداری و بخشنامه ها کار را برای مدیر آموزگاران سخت تر هم می کند. مشارکت کننده شماره سه جواب دادن به بخشنامه و جواب دادن به بازدید کننده اداری را از چالش های کلاس چند پایه می داند و می گوید: «در زمان آموزش اولیا مراجعه می کنند و از بچه ها و بی نظمی آنها در منزل شکایت می کنند و مدام از ما توضیح می خواهند که وضعیت آموزشی بچه ها چگونه است؟». مشارکت کننده شماره هفت رسیدگی به تعمیرات مدرسه و جواب دهی به اولیا در زمان آموزش و غفلت از درسها را چالش مدیریتی عنوان می کند. مشارکت کننده شماره یازده از مشکل غیبت مدیران برای حضور در جلسه مدیران گلایه می کند و می گوید: «گاهی مدیران به اداره می روند و کلاس آنها نیز به وظایف من اضافه می شود با غیبت مدیران به خاطر بیماری عملا مدرسه نیمه تعطیل می شود و بچه ها اصلا به حرف من گوش نمی دهند». مشارکت کننده شماره ده که یک خانم و مدیر آموزگار است می گوید: «مدام زنان روستا به مدرسه می آیند و از درس بچه ها می پرسند و تکالیف شب را می پرسند. بعد از رفتن آنها از اداره زنگ می زنند که زمان پاسخگویی به فلان بخشنامه گذشته، سریع به بخشنامه جواب

داده و همین الان نتیجه را ارسال کنید، بعد از آن نوبت نظافت کلاسها است که یک وظیفه به وظیفه ما اضافه می کند».

۶- فضای کلاسی

محیطی که در آن آموزش صورت می گیرد حد و مرزی ندارد اما بخشی از محیط انحصاراً و عمداً برای آموزش طرح ریزی شده است. محیط آموزشی دارای دو بعد فیزیکی و فرهنگی است. بعد فیزیکی آموزشی شامل محوطه مدرسه، فضای کلاسی، آزمایشگاه، کتابخانه و کارگاه می باشد که اغلب مدارس چندپایه فاقد آنها هستند. مشارکت کننده شماره شش به نبود زیر ساخت های سخت افزاری مثل مکان و محل مناسب برای چیدن تجهیزات آموزشی اشاره می کند و مشارکت کننده شماره هفت به کوچک بودن فضای کلاسی برای شش پایه طوری که همه به سختی در کلاس جا می شود اشاره می کند مشارکت کننده شماره دو که راهبر آموزشی هستند به ابعاد کلاس اشاره می کند و می گوید: «تعدادی از دانش آموزان مدارس شش پایه مجبورند به خاطر نبود فضا در یک اتاق کوچک درس بخوانند و این باعث تنگی جا و مشکلات عدم تمرکز می شود». مشارکت کننده شماره دوازده می گوید: «مدرسه ما سه تا اتاق دارد که یکی را دفتر و دو تا را کلاس کرده ایم. اما همان دو اتاق هم برای ۱۳ دانش آموز سه پایه کوچک است و گاهی مرزی بین کلاسها وجود ندارد. دانش آموزان دوم و اول به خاطر فرد بودن تعداد، روی یک نیمکت می نشینند و این باعث می شود تشخیص دانش آموزان هم پایه برای بازدید کنندگان مشکل شود و تفاوت تکالیف باعث می شود دانش آموزان در حین آموزش به مشکل برخوردند».

۱- مشکلات مربوط به رفت آمد

یکی دیگر از مقوله های استخراج شده که به طور مکرر در مصاحبه ها تکرار شد، بعد مسافت و دوری راه بود. مخصوصاً در فصل زمستان که راههای کوهستانی صعب العبور می باشد و امکان بیتوته در مدرسه برای معلمان وجود ندارد. شهر سرعین یکی از شهرهای کوهستانی استان اردبیل می باشد و در فصل زمستان امکان رفت و آمد برای معلمان که تقریباً همگی از شهر اردبیل به اینجا می آیند مشکل می شود. شرکت کننده سه و یازده هر دو به این نکته تاکید داشتند که: «معلمان در فصل زمستان به خاطر بارش برف و یخ بندان بودن جاده ها دیر به مدرسه می رسند و در این مدت دانش آموزان در حیاط مدرسه سرگردان می مانند و معطل می شوند. در برخی از مدارس دور معلمان علی رغم حرکت به موقع به خاطر باز نشدن راهها بر می گردند و کلاسها تشکیل نمی شود».

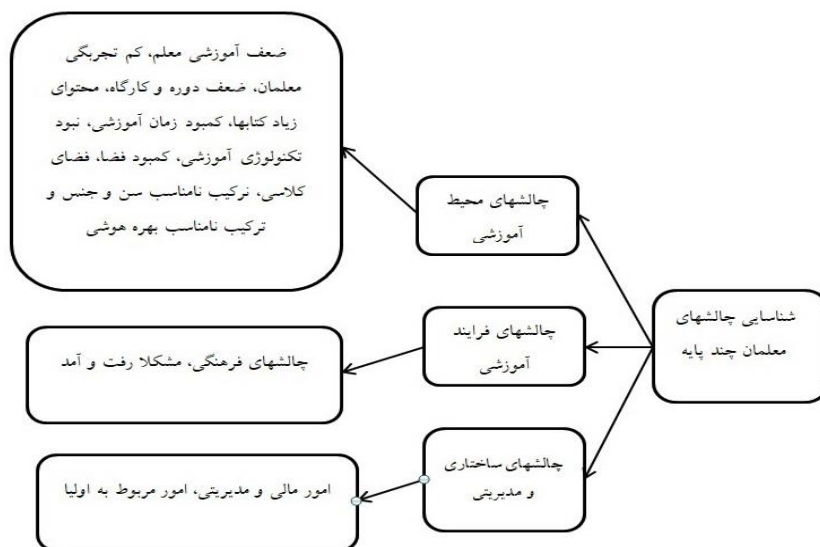
۲- امور مربوط به اولیا

آموزش های ناکافی در مدرسه به دلیل مواجه شدن با کمبود وقت و سنگینی کار معلمان چند پایه، تراکم پایه ها ایجاب می کند خانواده ها در خانه نقش مکمل را ایفا کنند. ارتباط نزدیک والدین با مدرسه به فرایند یادگیری دانش آموزان کمک می کند. برخی از والدین ساکن روستا ارتباط نزدیکی با مدارس و معلمان دارند؛ اما متأسفانه در برخی مدارس روستایی و عشایری والدین ارتباط چندانی با مدرسه ندارند.

مشارکت کنندگان شماره یک، دو، سه، چهار، هفت، نه، ده، یازده و دوازده از عدم همکاری اولیا در امور مدرسه و رسیدگی به تکالیف دانش آموزان در منزل گلایه دارند و اغلب اظهار می دارند که والدین علاقه ای به ادامه تحصیل دخترها ندارند و از پسرها هم انتظار دارند در امور مزرعه و دامداری به آنها کمک کنند. والدین به خاطر بیسواد بودن نمی توانند در انجام دادن تکالیف به دانش آموزان کمک کنند و چون علم و دانش نقشی در روستا ندارد و هیچ جایگاه اجتماعی نصیب شخص باسواد نمی شود بنابراین والدین به امور مربوط به مدرسه بی توجه هستند. مشارکت کننده شماره نه می گوید: «والدین از بچه ها به عنوان نیروی کار استفاده می کنند و درس خواندن بچه ها اصلا برای اولیا مهم نیست و همین باعث می شود بچه ها زیاد از کلاسها غایب شوند. مخصوصا در فصلهای کاری روستا دانش آموزان پایه های بالاتر بدون اطلاع معلم زیاد غایب می شوند و همین مشکل بزرگی در رعایت بودجه بندی برای ما ایجاد می کند».

۳- ترکیب نامناسب بهره هوشی

برخی از دانش آموزان به خاطر بهره هوشی پایین امکان استفاده از مطالب عادی کتابهای درسی دانش آموزان عادی را ندارند، از طرفی فقر اولیا و دور بودن مدارس استثنایی امکان بردن این دانش آموزان به مدارس خاص وجود ندارد بنابراین بالاچار این دانش آموزان بایستی در مدارس عادی با کتابهای عادی و زیر نظر معلمی درس بخوانند که هیچ دوره آموزشی تدریس به دانش آموزان استثنایی را سپری نکرده است. مشارکت کننده شماره شش به یکدست نبودن بهره هوشی دانش آموزان به عنوان یک چالش اشاره می کند. مشارکت کننده شماره هفت به وجود دانش آموزان عادی در کنار دانش آموزان استثنایی به عنوان چالش اشاره می کند. مشارکت کننده شماره دوازده که فوق لیسانس روانشناسی کودکان استثنایی است می گوید: «دانش آموزان استثنایی هیچ استفاده ای از کتابها و آموزش دانش آموزان عادی نمی برند، من اصلا وقت اضافی برای کار کردن اختصاصی با این دانش آموزان را ندارم. آنها نیازهای خاصی دارند که باید در محیط مناسب و توسط محتوای مناسب برآورده شود و من وقت ارائه این محتوا را ندارم چون اول اسم این دانش آموزان در آمار مدرسه ما نیست و دوم اینکه با رسیدگی به تکالیف این دانش آموزان بقیه از درس و تکلیف خودشان می مانند». مشارکت کننده شماره پنج به وجود یک خواهر و برادر استثنایی در کلاس خودش اشاره کرده و می گوید: «وجود این خواهر و برادر نظم کلاس را به هم می زنند. مدام به بیرون از کلاس رفته و گاهی کلاس را کثیف می کنند. آنها حداقل آداب معاشرت را بلد نیستند. آموزشهای من به درد آنها نمی خورد، والدینش به خاطر آینده آنها حاضر نیستند این دو را به مدرسه خاص ببرند، پدرشان می گوید، عبارت "استثنایی" ممکن است در آینده برای آنها یک مارک و برچسب شود، بهتر است همین جا با بقیه بنشینند اما به مدرسه خاص نروند».

شکل (۲) چالش‌های معلمان ابتدایی در کلاس‌های چند پایه

بحث و نتیجه گیری

آموزش چند پایه ای به عنوان راه حلی در نظام آموزشی مد نظر گرفته شده است تا با فراهم کردن بستر دستیابی به آموزش پایه ها، رسیدن به آموزش برای همه میسر شود (Badri & et al, 2021). در بسیاری از مناطق کشور به دلیل تراکم زیاد دانش آموزان در کلاس درس، معلم مربوطه تنها برای یک کلاس حاضر می شود اما در برخی از مناطق، اغلب در روستاها به دلیل تراکم پایین دانش آموزان از چند پایه تحصیلی در یک کلاس استفاده می شود که این امر باعث تشکیل کلاس‌های چند پایه می شود؛ کلاس‌های چند پایه به عنوان راهکار ایجاد فرصت‌های برابر یادگیری برای کلیه کودکان لازم‌التعلیم، از اهمیت بسزایی برخوردار است. اگر آموزش‌های کلاس‌های چند پایه به صورت عملی و اصولی ارائه شود می توان از راهبردهای آموزش در این کلاسها برای بهبود کیفیت آموزشی استفاده کرد (Abdollahi asl & et al, 2022). هدف این پژوهش شناسایی چالش‌های معلمان ابتدایی در کلاس‌های چند پایه بود. یافته های این پژوهش به شکل گیری ۳ کد گزینشی، ۱۵ کد محوری و ۴۲ کد باز منجر شد.

مقوله اول چالش فرهنگی و اختلاف فرهنگی بین معلم و محیط می باشد. درباره چالش فرهنگی باید اذعان کرد مدارس و نواحی روستایی ویژگی های خاص خود را به لحاظ ویژگی های جمعیتی، اقتصادی،

فرهنگی و اجتماعی داشته و این شرایط موجب خواهد شد تا مدیران برای تصمیم‌گیری بر اساس شرایط موجودشان گزینه‌های محدودی داشته باشند. این ویژگی‌های خاص جوامع روستایی محدودیت‌هایی را برای دانش‌آموزان و والدین آنها ایجاد خواهد کرد. بر این اساس مادامی که مدیرانی که با عدم شناخت وارد فضای یک مدرسه روستایی می‌شوند قطعاً با مشکلات و چالش‌های متعددی روبرو خواهند بود که بر عملکرد کاری آنها تأثیر فراوان خواهد گذاشت. اگر این چالشها مورد توجه قرار نگیرند به مرور زمان به صورت وضعیت عادی تلقی می‌شوند؛ در صورتی که هنوز تأثیر بد خود را به طور موثری بر محصول آموزش و پرورش یعنی دانش‌آموزان خواهند گذاشت و به طبع آن نیز ادامه تأثیر آن بر جامعه و آموزش و پرورش همچنان ادامه خواهد داشت (Hajipour Abaei, 2021). شرایط فرهنگی اشاره به شرایط فرهنگی معلم و دانش‌آموز در راستای برخورداری از باورها و ارزشهای کلی یکسان و آگاهی والدین، دانش‌آموزان و معلمان از اهداف آموزشی و تربیتی دارد. موفقیت معلمان و مدیران در کلاسهای چند پایه منوط به این است که فرهنگ بومی روستا را شناسایی کرده و از نوع دیدگاه مردم نسبت به آموزش، مخصوصاً ادامه تحصیل دختران آگاه شوند و اقدام مناسب و شایسته‌ای در این مورد انجام دهند. شناخت جامعه محلی، موقعیت جغرافیایی و اقتصادی و فرهنگی، استفاده از تجارب والدین، استفاده از عناصر محلی و لزوم به کارگیری زبان مادری از عوامل خارجی تأثیرگذار بر کلاس‌های چند پایه است (Ebrahimi, 2021). عدم توجه به بافت جامعه و شناخت غیرکافی می‌تواند مشکل تدریس در این کلاسها را بیشتر کند. پژوهش‌های کمی در این مورد وجود دارد که به این مقوله پرداخته باشند که از آن جمله می‌توان به پژوهش (Badakhshan Torughi Soleimanpour; Mortazavizadeh & Hassani, 2021)؛ omran & Fazli, 2023؛ Ebrahimi, 2021) اشاره کرد.

مقوله دوم مشکل رفت و آمد معلمان غیر بومی به مدارس روستایی و دور افتاده و صعب العبور می‌باشد. غیربومی بودن معلمان، دوری راه و صعب العبور بودن راههای روستایی، طی کردن مسیر طولانی با هزینه شخصی و دوری راه و هزینه‌های رفت و آمد و ... باعث شده تا معلمان قسمتی از زمان آموزش را در زمستان و فصل سرد سال از دست بدهند. غیبت و تاخیرهای مکرر و بی‌نظمی برای حضور در کلاس به دلیل بارندگی و سرمای هوا باعث شده تا کیفیت آموزشی در کلاسهای چند پایه افت کند. تحمل هزینه برای معلمان ابتدایی در طول سال و با وسایل شخصی به یک معضل بزرگ تبدیل شده است. طی کردن مسیر طولانی رفت و برگشت به صورت روزانه باعث می‌شود که انرژی زیادی از معلمان به هدر رفته و معلمان انگیزه‌ای برای کار کردن و تدریس نداشته باشند. در زمستان‌های سرد و یخبندان که معلمان دیر به مدرسه می‌رسند یا به خاطر بسته بودن راهها به مدرسه نمی‌رسند باعث افت کیفیت آموزشی می‌شود و این عقب افتادگی‌ها در طول تابستان جبران نمی‌شود به خاطر اینکه دانش‌آموزان در تابستان کمک دست والدین خود در مزرعه هستند. یافته حاضر با یافته پژوهشهای (Hajipour Abaei, Ashk,)؛ Barsempour & Mehni, 2022؛ Badakhshan Torughi, Soleimanpour omran &

Bashiri Hadadan, Badri, Mahmoudi, Eimanzadeh & Adib, 2021; Fazli, 2023
Ebrahimi, 2021 Mahmoudi, Rezapour & Adib; 2016) هم سو می باشد.

مقوله سوم ضعف آموزشی معلمان تازه کار در کلاسهای چند پایه می باشد. تسلط نداشتن معلم تازه کار بر محتوای دروس، گویای این حقیقت است که آموزشهای قبل از خدمت متناسب با واقعیت‌های پیچیده سال‌های اولیه تدریس نمی باشد. آموزش در کلاسهای چند پایه با کلاسهای معمولی متفاوت است و معلم باید شایستگی‌ها و مهارت‌های متناسب با این گونه کلاسها را کسب کند، اما متأسفانه مراکز تربیت معلم به این موضوع توجه کافی نمی کند و آموزشهای تخصصی، طبق گفته مشارکت کنندگان در مصاحبه، به دانشجویان ارائه نمی شود. (Ebrahimi, 2021) معلمان چند پایه با توجه به نقش تعیین کننده ای که در تعلیم و تربیت ایفا می کنند و تماس مستقیم که با محیط کلاسهای چند پایه و دانش آموزان دارند، نیازمند توجه جدی از سوی نظام آموزشی هستند، موضوعی که در مورد آن اقدام خاصی صورت نگرفته است. عدم توجه کافی به تربیت معلم برای کلاسهای چند پایه و عدم پشتیبانی در رشد حرفه ای آنها احتمالاً پایه گذار بسیاری از مشکلات کلاس چند پایه است که اگر به آن رسیدگی می شد، بسیاری از این چالشها رخ نمی داد. در ایران به دلیل متمرکز بودن نظام آموزشی به ویژه برنامه درسی متمرکز، ضعف نظام تعلیم و تربیت معلم در کشور، عدم کسب مهارت‌های مورد نیاز معلمان چند پایه در مراکز تربیت معلم و نبودن فرهنگ مشارکت، پشتیبانی همکاران در زمینه بهبود و حل مشکلات مربوط به کار وجود ندارد (Vahdani Asadi & Eskandari, 2023). یافته حاضر با یافته‌های پژوهش (Zavvar, Mortazavizadeh & Hassani, 2021; Vahddani & Eskandari, 2023) Pourmand, Heydari & Avari, 2022; Abdollahi Asl, Bahari & Delkhosh, 2022; Bashiri Hadadan, Mahmoudi, Norozi, zarei zavaraki & Delavar, 2017; Rezapour & Adib, 2016) هم راستا می باشد.

مقوله چهارم فضای کلاسی می باشد. کیفیت محیط آموزشی می تواند تاثیرات مثبت یا منفی در نوع و میزان یادگیری و حتی رفتار دانش آموزان داشته باشد. بسیاری از اخلاقیات و رفتارهای پر اهمیت و کاربردی دانش آموزان در محیطی شکل می گیرد که در آن یاد می گیرند و آموزش می بینند. (Babapour Vajari, 2023) اغلب فضاهای آموزشی مدارس کشور سازگاری لازم را با ویژگی‌های روانشناختی کودکان و نوجوانان ندارند و به همین دلیل بر عملکرد اجتماعی و رفتاری و هم چنین نگرش و بینش آنها نسبت به آموزش و تحصیل تاثیرگذار است. میان طراحی صحیح و دقیق ابعاد و اجزای گوناگون مدرسه و یادگیری دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد. اگر فضای کلاس بر پیشرفت دانش آموزان تاثیر هم نداشته باشد، حفظ سلامتی، بهداشت و امنیت روانی آنان باید مورد توجه جدی قرار گیرد. مطلوب بودن این فضا وقتی حاصل می شود که پاسخگوی نیازهای عمده دانش آموزان باشد (Badri & et al, 2021). یافته حاضر با یافته‌های پژوهش (Hajipour Abaei & et Babapour Vajari, 2023)

Mortazavizadeh, Vahddani & Eskandari 2023; Heydari & Avari, 2022; al, 2022; Badakhshan Torughi, Soleimanpour omran & Fazli, 2023; & Hassani, 2021; Badri & et al, 2021) هم سو می باشد.

مقوله پنجم ترکیب نامناسب سن و جنس یعنی مختلط بودن کلاس است. در کلاس چند پایه فراگیران در سنین و مقاطع مختلف دور هم جمع می شوند و معلم در فواصل زمانی معین به دانش آموزان در فعالیتهای یادگیری کمک می کند. کودکان در چندین پایه و گروه سنی و با جنسیت های مختلف در یک کلاس مشغول به تحصیل هستند و یک معلم به آنها آموزش می دهد. بیشتر اختلافات و درگیری ها در مدرسه به خاطر ترکیب نامناسب سن و جنس رخ می دهد. اداره کلاس چند پایه با توانایی ها، مهارت ها و ترکیب سنی و هم چنین جنسی متفاوت، برای معلمان تازه کار که آمادگی، اطلاعات و تجربه کافی ندارند و آموزش لازم را در این زمینه کسب نکرده اند، بسیار مشکل است. به همین دلیل معلمان کلاسهای چند پایه که اغلب تازه کار هستند، نگرانند که چگونه کلاس را اداره و کنترل کنند و چگونه با استفاده از وقت محدودی که در اختیار دارند به همه پایه ها آموزش لازم را ارائه دهند. وجود دانش آموزانی با ویژگی های سنی متفاوت، گاهاً معلمان کلاسهای چند پایه را در امر مسائل تعلیم و تربیت با مشکل مواجه می سازد. چرا که سنین ۶ تا ۱۲ و حتی در بعضی روستاها و مناطق عشایری ۱۵ ساله این کلاسها، اغلب دوره های مختلف رشد جسمی، ذهنی و عاطفی را با نیازهای متفاوت می گذرانند و معلمان مجبورند با هر گروه سنی رفتار و توجه خاص مربوط به سن خود را به عمل آورند. همین مشکلات باعث اتلاف وقت کلاس و دور شدن از آموزش می شود. یافته پژوهش حاضر با پژوهش های (Vahddani & Eskandari, 2023; Bashiri Hadadan, Heydari & Avari, 2022; Mortazavizadeh & Hassani, 2021; Badakhshan Torughi, Soleimanpour Mahmoudi, Rezapour & Adib, 2016; omran & Fazli, 2023) هم سو می باشد.

مقوله ششم کم تجربگی معلمان می باشد. یافته Apeide (1998) حاکی از این است که، با توجه به محتوا و اجرای آن در کلاس و آموزش مطالب و مفاهیم متفاوت برای کلاسهای متفاوت در زمان کم و با حجم زیاد و کمبود امکانات برای معلمی که تجربه کافی ندارد و آموزشهای خاصی در این زمینه ندیده و به منابع و مواد مرجع و آموزشهای مناسب دسترسی ندارد بسیار دشوار است. تعداد زیادی از معلمان که در کلاسهای چند پایه تدریس می کنند، آموزگاران جوان و دارای تجربه و صلاحیت حرفه ای محدود هستند، معلمان که تازه استخدام شده اند و مشکلاتی را در زمینه مسائلی همچون تدریس و انتخاب راهبرد مناسب یاددهی و یادگیری در مدرسه خواهند داشت. Samadiyan (2008) تسلط بر موضوع درس یکی از عوامل موثر در مدیریت کلاس است. معلمان کم سابقه و بی تجربه نگران هستند که چگونه خواهند توانست وظایف محوله خویش را به نحوی مطلوب انجام دهند. در این زمینه، پرداختن به طرح درس، ورزیدگی آنها را افزایش خواهد داد. یافته حاضر با یافته های پژوهش (Bashiri Hadadan & et al,)

2016; Mortazavizadeh & Hassani, 2021; Hajipour Abaei & et al, 2022; Badri (Pourmand, 2018 ; & et al, 202 هم سو می باشد.

مقوله هفتم محتوای زیاد کتابها می باشد. از آنجا که یکی از اهداف طراحی برنامه درسی بایستی براساس نیازهای فراگیران باشد و محتوای برنامه درسی نیز قابل دسترسی باشد اما محتوای کتابهای درسی به دلیل مواجهه با کمبود وقت آموزشی که چندین پایه در یک کلاس هستند با زمان اختصاص یافته برای این محتوا مطابقت نمی کند. تردیدی نیست که معلمان مجریان اصلی در اجرا و عملیاتی ساختن برنامه درسی در کلاس درس هستند، با استناد به دیدگاهها و نظرات معلمان کلاسهای چند پایه محتوای کتابها برای کلاسهای چند پایه مناسب نیست. اگر کتب درسی متناسب چند پایه با حجم کمتر تدوین شود خیلی از مشکلات کلاسهای چند پایه حل می شود. کار معلمان چند پایه به مراتب از معلمان تک پایه سخت تر است. زیرا او باید محتوایی را که مختص کلاس چند پایه نیست و از حجم بالایی برخوردار است در همان زمانی که معلم کلاس تک پایه در اختیار دارد، آموزش دهد و این امر کار را برای معلم دشوار می سازد. یافته حاضر با پژوهش های (Heydari & Avari, Pourmand, 2018; Vafafifar, Qaderi & Maleki Avarsin, 2022 2022; هم سو می باشد.

مقوله هشتم امور مربوط به اولیا و عدم همکاری آنها در امور آموزشی می باشد. مشکلاتی مثل ارتباط کم خانواده ها با مدرسه، کم توجهی خانواده ها به ادامه تحصیل دانش آموزان، مخصوصا دختران که باعث ترک تحصیل دختران می شود، فقر مالی و نداشتن پول برای تامین هزینه فرزندانشان، کم سواد یا بیسواد والدین، عدم آگاهی اولیا از نتایج ادامه تحصیل و نقش آن در تحرک اجتماعی باعث می شود تا کیفیت آموزشی دانش آموزان چند پایه به نسبت کلاسهای تک پایه پایین باشد. اگر اولیا در خانه به دانش آموز کمک بکنند دانش آموزان ضعف آموزشی کلاس را جبران می کنند و می تواند پیشرفت خوبی داشته باشند. از طرفی چون درآمد اکثر اولیا در روستا از طریق دامداری و کشاورزی می باشد، همین امر باعث می شود دانش آموزان، بعد از مدرسه به یاری خانواده ها بروند و این عمل باعث خستگی و عدم انجام تکالیف می شود و در نهایت منجر به افت تحصیلی و حتی ترک تحصیل دانش آموزان می شود. یافته حاضر با یافته های پژوهش (Abdollahiasl & et al, 2022; Hajipour Abaei & et al, 2022; Badri & et al, 202 Badakhshan Torughi & et al, 2023; هم سو می باشد.

مقوله نهم مربوط به کمبود فضای مناسب کلاسی می باشد. یکی از عوامل موثر تربیتی در آموزش و پرورش نوین، چگونگی معماری، کالبد و فضای مدرسه است. اگرچه معلم خوب می تواند در شرایط نامناسب نیز مفید و موثر واقع شود، اما شکی نیست که فضا و تجهیزات مناسب در کیفیت تدریس معلم بسیار موثر است. افراد یک جامعه انتظار دارند که امکانات و منابع در مناطق مختلف شهر و روستا به صورت یکسان و عادلانه توزیع شود. ولی در مدارس روستایی کمبود امکانات و تجهیزات اولیه در مدرسه، باعث کمتر شدن بازده آموزش و یادگیری در روستاها شده است. کمبود فضا و امکانات و حواس پرتی

دانش آموزان هنگام تدریس از جمله مشکلات آموزشی معلمان کلاسهای چند پایه می باشد. یافته پژوهش حاضر با یافته های (Mortazavizadeh & Hassani, 2021; Vafaifar & et al, 2022) Ebrahimi 2022 هم سو می باشد.

مقوله دهم امور مالی مثل سرانه پایین و تساوی حقوق معلمان چند پایه و تک پایه می باشد. رسیدن به اهداف مربوط به کارکنان زمانی میسر می شود که حقوق و مزایای متناسب با کیفیت وظایف و مسئولیتهای مشاغل به آنها پرداخت شود تا قدرت خرید آنها با توجه به شاخص قیمت ها حفظ شود (Badri, 2021). یکی از اصلی ترین عوامل که موجب دلسردی معلمان چند پایه از خدمت رسانی به کلاسها می شود مربوط به دستمزد معلمان که شامل حقوق پایین، عدم تفاوت حقوق معلم چند پایه با معلم تک پایه، عدم پرداخت هزینه ایاب و ذهاب و تاخیر در پرداخت اضافه کاری است. بعد دیگر امور مالی مربوط به سرانه پایین مدارس در مقایسه با مدارس شهری است. با توجه به تعداد کم دانش آموزان مدرس چند پایه هزینه سرانه بسیار پایین و ناچیز بوده و هیچ مشکل مدرسه را حل نمی کند و اکثرا مدیران با هزینه شخصی خودشان یا با کمک گرفتن از خیرین امورات مدرسه را می گذرانند. یافته حاضر با یافته پژوهشهای (Ebrahimi, ; Abdollahiasl & et al, 2022; Bashiri Hadadan & et al, 2016) هم سو می باشد.

مقوله یازدهم امور مربوط به مدیران می باشد. با افزایش تعداد پایه هایی که در یک کلاس برگزار می شوند، کار تدریس و مدیریت مدرسه نیز دشوارتر می شود. معلمان کلاسهای چند پایه علاوه بر معلمی، مدیریت آموزشگاه را نیز برعهده دارند. با این وصف مسلما هر روز تعدادی ارباب رجوع خواهند داشت که برای انجام اموری مانند: درخواست گواهی نامه، گرفتن پرونده، بررسی وضعیت تحصیلی دانش آموز به مدرسه مراجعه می کنند یا بازدیدهای سرزده مسئولین اداری، ثبت بخشنامه، جواب دادن به بخشنامه و رفتن به اداره جهت انجام امور اداری همگی باعث می شود تا زمان مفید آموزشی تلف شود و در نتیجه کیفیت آموزشی در مدارس چند پایه پایین تر از مدارس تک پایه می باشد که مدیر و معاون مستقل دارند. به اعتقاد Mortazavizadeh (2021) وجود مشکلات اداره کلاس، اداره مدرسه، پاسخگویی به مراجعان و انجام امور اداری باعث به وجود آمدن تنش بین مدیر با بقیه همکاران می شود که همین امر می تواند کیفیت آموزشی را بیش از پیش پایین بیاورد. یافته حاضر با پژوهشهای (Vahddani & Eskandari, 2023; Mortazavizadeh & Hassani, 2021; Heydari & Moradi & Kordlo, 2021) همسو می باشد.

مقوله دوازدهم ترکیب نامناسب دانش آموزان از نظر بهره هوشی می باشد. دانش آموزانی با طیف های مختلف هوش بهر در کلاسهای چند پایه در کنار هم نشسته اند و از یک آموزش یکسان و توسط معلمی که دوره تخصصی آموزش به کودکان دارای اختلال یادگیری، دانش آموزان با هوش بهر مرزی و ... را نگذرانده استفاده می کنند. رسیدگی به این دانش آموزان با نیازهای ویژه معلم و زمان خاصی را طلب می

کند که معلم چند پایه همچنین فرصتی را ندارد و در صورت رسیدگی اختصاصی به این دانش آموزان زمان آموزشی سایر دانش آموزان تلف می شود. از طرفی والدین به دلیل برچسب "عقب مانده ذهنی" و فقر مالی و نداشتن هزینه سرویس رفت و آمد حاضر نیستند دانش آموزان خود را به مراکز خاص آموزش این دانش آموزان ببرند و معلمان مجبورند این دانش آموزان را در کلاس نگه دارند بدون اینکه بتوانند مطالبی به اینها آموزش بدهند. یافته پژوهش حاضر با یافته (Vahddani & Eskandari, 2023) همسو می باشد. یافته دیگری که به این مقوله پیردازد یافت نشد اما ما در پژوهش خود ادعا نمی کنیم پژوهش گران دیگری نیستند که به این مقوله بپردازند.

مقوله سیزدهم کمبود زمان آموزش می باشد. عمده ترین مشکل آموزش در کلاس های چند پایه که سایر مشکلات را تحت الشعاع قرار می دهد کمبود زمان و تقسیم ۴۵ دقیقه زمان آموزش به دوپایه تا شش پایه می باشد. همه معلمان و مدیر آموزگاران اذعان دارند که زمان عامل مهمی در افت کیفیت آموزشی می باشد. درست است که می توان با ارائه تکالیف متنوع پایه های دیگر را سرگرم کرد و به پایه های محور تدریس و سپس به تکالیف سایر پایه ها رسیدگی کرد، اما نبود امکانات برای تهیه کپی و تکثیر کاربرگه ها هم می تواند مشکل کمبود زمان را تشدید بکند. مراجعه بی موقع اولیا و بازدید کننده هم باعث اتلاف زمان شده و مشکل مدیران را افزایش می دهد. زیاد بودن محتوا هم با کمبود زمان سازگار نیست. رسیدگی به امور اداری و مالی هم مشکل کمبود زمان را بغرنج می کند. در کل می توان گفت یکی از اصلی ترین مشکلات معلمان چند پایه کمبود زمان است که می توان با دوره تخصصی و دادن یکسری امکانات و فناوری این مشکل را به حداقل رساند.

مقوله چهاردهم نبود تکنولوژی آموزشی می باشد. Aghazadeh & Samadiyan (2008)؛ Fazli (2010) معتقدند یکی از مهم ترین عوامل توانمند سازی مدرسه که نقش تاثیرگذاری بر کیفیت آموزشی و تربیتی دانش آموزان دارد، استفاده از تجهیزات آموزشی به عنوان ابزاری برای سهولت امر تدریس و یادگیری است، زیرا آموزش تئوری و عملی را باهم ترکیب کرده و باعث یادگیری و تثبیت مطالب در کلاس درس می شوند. بنابراین استفاده از تجهیزات و وسایل کمک آموزشی می تواند تجارب عینی و واقعی را در اختیار دانش آموزان قرار دهد و دستیابی به نتایج فوری از آموزش را ممکن و یادگیری را دائمی کند. تهیه وسایل کمک آموزشی مستلزم وجود بودجه و سرانه می باشد که مدارس چند پایه از آن هم محروم هستند. برای حل این مشکل، معلمان به ساخت وسایل ساده و دست ساز روی آورده و هم زمان برای بیشتر پایه ها استفاده می کنند. یافته Mahmoudi (2010) نشان می دهد که ۵۰ درصد آموخته های فراگیران پس از اتمام درس فراموش می شود و ۸۰ درصد آن یکسال و پس از دو سال تقریباً فراموش می شود. عدم استفاده از تکنولوژی در حین یادگیری باعث حفظ طوطی وار مطالب شده و یادگیری واقعی در کلاس درس اتفاق نمی افتد (Razmtallab, 2021). یافته حاضر با یافته پژوهشهای (Hajipour Abaei & et al, 2022)؛ Badakhshan Toroghi & et al, 2023

لذا نتایج پژوهش حاضر و الگوی ارائه شده در این پژوهش می تواند نقشه راه مناسب و کمک شایانی در راستای ایجاد بستر مناسب برای معرفی چالش های معلمان چند پایه جهت برنامه ریزی توسط مسئولین جهت حل این مشکلات یا حداقل کاستن از بار مشکلات مدارس چند پایه باشد. هر پژوهشی در حین اجرا با محدودیتهایی مواجه است که پژوهش حاضر هم مستثنی از این امر نبود از جمله دوری و پراکندگی روستاها و عدم دسترسی به برخی از معلمان و مدیران، نبود اینترنت در برخی از مدارس جهت مصاحبه در فضای مجازی، عدم همکاری برخی از همکاران به خاطر نگرانی از انعکاس داده ها به اداره به رغم اینکه اطمینان کامل به آنها داده شده بود که اطلاعات افراد محرمانه بوده و به صورت کد منعکس خواهد شد و انجام مصاحبه حضوری خود به عنوان عامل کاهش زمان آموزش به حساب می آمد. بنابراین مصاحبه در ساعات غیر آموزشی و برخی هم در فضای مجازی انجام شد که این امر باعث طولانی شدن زمان پژوهش گردید. برای حل مشکلات مدارس چند پایه به مسئولین امر پیشنهاد می شود در تخصیص تکنولوژی به مدارس، مدارس روستایی و چند پایه در اولویت قرار گیرند. سرانه اختصاصی به غیر از سرانه عادی به مدارس جهت تهیه احتیاجات مدرسه اختصاص یابد. دوره های تخصصی ضمن خدمت قبل از شروع مدارس برگزار گردد و از مدرسان با تجربه و خیره استفاده گردد. مدارس چند پایه از انجام برخی امور مثل شرکت در طرحهای ابتدایی، انجام فعالیت فوق برنامه و جوایدهی به کلیه بخشنامه ها معاف گردند. به منظور تشویق معلمان ابتدایی به تدریس در کلاس چند پایه، امتیازات مادی و معنوی (مثل تقدیر نامه منطقه ای و استانی) بیشتری به آنها تعلق گیرد. آمار اختصاص معلم به مدارس به ازاء دانش آموزان کاهش یابد. یعنی با افزایش تعداد دانش آموزان مثلا از عدد ۱۳ به بالا، دو معلم به این مدارس ارسال گردد. جهت تعمیق بیشتر یادگیری در این کلاسها، ابزار کمک آموزشی بیشتری به این مدرس اختصاص یابد.

تعارض منافع/حمایت مالی

نتیجه پژوهش حاضر با منافع هیچ سازمانی در تعارض نیست و بدون حمایت مالی انجام شده است.

منابع

- Abdulahi Asl, S. Zovar, T. Behari, P. and Delkhosh, Waqif (2021). Teachers' lived experiences of teaching in multi-grade classes, *Teaching Research Quarterly*, 10 (2). 112-143 [in Persian]
- Aghazadeh. M., and Fazli. R. (2010). *Teaching Guide in Multi-Grade Classrooms*. Ayizh Publications. [in Persian]

- Ahadiyan, M., (2006). *Introduction to Educational Technology*. Tehran. AIJ Publications. . [in Persian]
- Apeid. (1998). *Multiple Class Teaching in primary Schools: A Methodological Guide*. Bangkok. DC: Unesco Principal Regional Office for Asia and the Pacific.
- Babapour Vajari, M; (2021). The effect of educational atmosphere of schools on students' learning from the point of view of environmental psychology. *Second National Congress of Child and Adolescent Psychology (CCAP)*. 12-21. [in Persian]
- Bashiri Hadadan, K; Mahmoudi, F; Rezapour, Y & Adib, Y, (2015). Describing the experiences and perceptions of teachers and experts on education in multi-grade classes of elementary school in rural areas of Kalibar. *Scientific-Research Journal of Shahed Universit*, 22 (7). 107-120. [in Persian]
- Badakhshan Torughi, E; Soleimanpour omran, M; Fazli. R; (2023). Identification of factors affecting quality improvement of multigrade classes in Elementary Schools. *Quarterly Journal of Educational Leadership & Administration*, 16 (4). 147-172. [in Persian]
- Badri, R.; Mahmoudi, F; Imanzadeh, A and Adib, Yusuf (2021). Teachers' lived experiences of the harms and challenges of the curriculum of multi-level elementary school classes (a phenomenological study). *Scientific Quarterly Journal of Teaching and Research*, 9 (1). 153-135. [in Persian]
- Crawford, M.-L., & van den Brook, M.-L. (2022). The experiences of multigrade teachers in Canada: A qualitative study. *Early Childhood Education Journal*, 50(6), 761-772.
- Brown, B. A. (2010). *Multigrade Teaching: A Review of Issues, Trends and Practices. Implications for Teacher Education in South Africa*. East London: University of Fort Hare
- Ebrahimi, S; (2022). Systematic review of multigrade classrooms studies. *Research in Curriculum planning*. 18 (2). 101-131. [in Persian]
- Ezzati. Kh. (2020). A study of teaching methods and strategies in multi-grade classes with emphasis on self-directed learning method. *Quarterly Journal of Management Research in the Islamic World*: 2 (2). 61-90. [in Persian]
- Gayseri, Sharifa (2010). Understanding the issues and problems of teachers of rural multi-level classes in Karani region from the point of view of managers and teachers in the academic year 1379-1380. Research project report. *Research Council of Kurdistan Education Organization*. [in Persian]
- Hajipour Abaei, N; Ashk, A.R; Barsempour & R; Mehni. O; (2022). Identifying Job Challenges of Rural School Principals: A Phenomenological Study. *Scientific journal of applied educational leadership*. 2 (2), 1-13. [in Persian]
- Hamza Lo, Z; (2017). Planning for multi-grade classes (based on the topics of Farhangian University). *University research publications*. Tehran [in Persian]

- Heydari, SH; Avari, S; (2022). The most appropriate teaching strategies in multi-grade classes with emphasis on constructivism theory. *Research quarterly in multi-grade and integrated classes*, 2 (1), 1-20. [in Persian]
- Imanzadeh, A.; Adib, Y (2021). Teachers' lived experiences of the harms and challenges of the curriculum of multi-grade classes in elementary school (a phenomenological study). *Scientific Quarterly Journal of Teaching and Research*, 9 (1). 153-135. [in Persian]
- Inan, B. (2014). A cross-cultural understanding of the characteristics of a good teacher. *The Anthropologist*, 18(2),427-432.
- Kim, H.-R., Shin, H.-Y., & Park, S.-H. (2023). Challenges of teaching in multigrade classrooms from teachers' perspectives: A qualitative study. *International Journal of Education*, 15(1), 1-16.
- Lin, T.-K., Zhang, W.-F., & Chen, H.-C. (2021). Challenges of teaching in multigrade classrooms from teachers' perspectives: An intercultural study. *International Journal of Education*, 14(2), 1-15.
- Mirshafi Langari, Daud (2015). *A special situation called multi-grade* (teaching method in multi-grade class in elementary school). growth of thought Tehran [in Persian]
- Moradi, A & Kordlou, M; (2021). Phenomenology of teachers' experiences of Training injuries In multi-grade rural classes in Kermanshah and strategies to improve the quality of education in them. *Research quarterly in multi-grade and integrated classes*, 1 (1). 1-10. [in Persian]
- Mortazavizadeh, S.H & Hassani, M; (2021). Analyze Novice Teachers' Experiences of Teaching Challenges in Multigrade Classrooms. *New Educational Approaches*, 16 (1). 115-140. [in Persian]
- Mulaudzi, M. S. (2016). *Challenges Experienced by Teachers of Multi-Grade Classes in Primary Schools at nzehele East Circuit*. MEd diss., University of South Africa, Pretoria.
- Nawab, A., & Baig, S. R. (2011). The possibilities and challenges of multigrade teaching in rural Pakistan. *International Journal of Business and Social Science*, 2(15), 166-172.
- Okamoto. Y. (2020). Opportunities and Challenges in Multigrade Teaching Using Direct and Indirect Teaching Methods with Zurashi and Watari Approaches in the Philippines: Kagay-Anon Ria Schools Experiences (SSRN Scholarly Paper No. ID 3652738). *Social Science Research Network*. Rochester. NY.
- Patton, Michael Quiin, (2002), "Qualitative research & Evaluation", Sage publication.
- Pourmand, R; Norozi, E; Zarei zavaraki, E & Delavar, A; (2017). Investigating the Effect of the group Teaching Method on Simultaneous Learning of Common Topics with Different Complexity Levels on Students Learning in Multigrade Classes. *Journal of Research in Teaching*, 5 (3). 23-37. [in Persian]

- Ramrathan, L., & Mzimela, J.(2016). Teaching reding in a multi-grade class: Teachers' adaptive skill and teacher agency in teaching across grade R and grade 1. *South African Journal of Childhood Education*, 6(2), 1-8
- Razmtallab, N; (2021).Investigating the barriers to the use of educational technology in the education process from the perspective of teachers in Sareyn city during the academic year 1399-1400. *Scientific journal of applied educational leadership*. Visible in https://ael.uma.ac.ir/article_1551.html. [in Persian]
- Shamsi, Irfan and Eftekhari, Hojjat. (2019). multi-level classes; Challenges, shortcomings, solutions, *the first national conference of applied research in education and training processes*, Minab. [in Persian]
- Samadian. S. (2008). Comparing the educational status of multi-grade classes with singlegrade classes. *Research project report*. East Azerbaijan Education Organization. [in Persian]
- Simonsen, B., & Myers, D. (2015). Class wide positive behavior interventions and supports: A guide to proactive classroom management. New York, NY: The Guilford Press. [in Persian]
- Soleimanpour Imran, m. and Fazli, R. (2022). Identifying factors affecting the quality of multi-grade classes in elementary school. *Educational Leadership and Management Quarterly*, 16 (4). 147-173. [in Persian]
- Vafaifar afaifar, G; Qaderi, M & Maleki Avarsin. S; (2022). Study of aspects and factors for qualitative-descriptive assessment for multi-base classes I elementary school perspective of aims and approaches. *journal of Adolescent and Youth Psychological Studies*, 3 (1). 292-302. [in Persian]
- Vahdani Asadi, M & Eskandari, H; (2023). Teaching and Learning in Multi-grade Classrooms: Challenges and Opportunities. *Journal of Theory & Practice in Curriculum*, 20 (10). 45-84. [in Persian]
- Varela, D. G., & Maxwell, G. M. (2015). Effectiveness of teacher training: Voices of teachers serving high-needs populations of students. *Journal of Case Studies in Education*, 7(1), 1-14.
- Zavvar, T; Abdollahi Asl, S; bahari, P; Delkhosh, V; (2022). Lived Experience of Teachers From Teaching Multi-Grade Classrooms, *Journal of Research in Teaching*. 10 (2). 112-143. [in Persian]
- Zoofan, Sh; (2016). *Application of new technologies in education*. Publications: Samt. [in Persian]